

Ändrad könstillhörighet

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2011/12:142 Ändrad könstillhörighet samt 1 motion som väckts med anledning av propositionen. Vidare behandlas 16 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2011.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till dels upphävande av vissa författningar om kastrering, dels lagar om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, steriliseringslagen (1975:580), patientdatalagen (2008:355) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Ändringarna i könstillhörighetslagen innebär att den som ansöker om fastställelse av ändrad könstillhörighet inte längre måste vara svensk medborgare och ogift. I ärenden där ansökan avser ett barn ska hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Utländska domar och beslut om att en persons könstillhörighet har ändrats under vissa förutsättningar ska anses som giltiga i Sverige. Vidare görs vissa språkliga justeringar i lagen.

Utskottet gör på samma sätt som regeringen bedömningen att det nuvarande kravet för fastställelse av ändrad könstillhörighet, dvs. att sökanden har steriliserats eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga, bör avskaffas. De rättsliga konsekvenserna av en sådan ändring utreds för närvarande skyndsamt av regeringen, som avser att återkomma till riksdagen med ett förslag till lagstiftning. Mot bakgrund av bl.a. Sveriges anslutning till konventioner och andra överenskommelser på området mänskliga rättigheter är det enligt utskottets mening mycket angeläget att kravet på sterilisering i könstillhörighetslagen tas bort så snart som möjligt och att den tidsplan som presenterats av regeringen följs. Utskottet utgår från att regeringens arbete med författningsändringarna sker så skyndsamt som möjligt så att de nya bestämmelserna är på plats senast den 1 juli 2013.

I steriliseringslagen föreslås bl.a. ändringar med innebörd att samma krav ska ställas för sterilisering oavsett om patienten är svensk eller utländsk medborgare.

Lagändringarna i propositionen föreslås träda i kraft den 1 januari 2013.

I betänkandet finns 4 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	9
Ändrad könstillhörighet	9
Reservationer	19
1. Kravet på sterilisering, punkt 1 (S, MP, V)	19
2. Lagförslagen i övrigt, punkt 2 (S, MP, V)	20
3. Kravet på åldersgräns för könsbyte, punkt 3 (MP)	21
4. Kravet på åldersgräns för könsbyte, punkt 3 (V)	22
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	24
Propositionen	24
Följdmotionen	24
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	26
<i>Bilaga 3</i>	
Reservanternas lagförslag	35

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Kravet på sterilisering

Riksdagen antar 1 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2011/12:142 punkt 2 i denna del och avslår motionerna

2011/12:C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 i denna del,

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V) i denna del,

2011/12:So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) i denna del,

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 1 i denna del och 3,

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkandena 1 och 2,

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 i denna del,

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 i denna del och

2011/12:So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (båda M) yrkande 3 i denna del.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om upphävande av vissa författningar om kastrering,

2. lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,

3. lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580),

4. lag om ändring i patientdatalagen (2008:355) och

5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) i den mån lagförslagen inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2011/12:142 punkterna 1, 2 i denna del och 3–5 samt avslår motionerna

2011/12:C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 i denna del,

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V) i denna del,

2011/12:So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) i denna del,

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 1 i denna del och 2,

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkandena 3 och 5,

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 i denna del,

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 i denna del och

2011/12:So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (båda M) yrkande 3 i denna del.

Reservation 2 (S, MP, V) – villkorad

3. Kravet på åldersgräns för könsbyte

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 4 och
2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 3 (MP)

Reservation 4 (V)

4. Transpersoners villkor

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 49 och

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 4.

Stockholm den 31 maj 2012

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (C), Lena Hallengren (S), Mats Gerdau (M), Margareta B Kjellin (M), Christer Engelhardt (S), Helena Bouveng (M), Ann Arleklo (S), Isabella Jernbeck (M), Lennart Axelsson (S), Barbro Westerholm (FP), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Anders W Jonsson (C), Anders Andersson (KD), Per Ramhorn (SD), Eva Olofsson (V) och Magnus Ehren-crona (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2011/12:142 Ändrad könstillhörighet föreslår regeringen att riksdagen antar förslag dels till lag om upphävande av vissa författningar om kastrering, dels till lagar om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, steriliseringslagen (1975:580), patientdatalagen (2008:355) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Lagförslaget har granskats av Lagrådet.

Med anledning av propositionen har 1 motion väckts. I detta sammanhang behandlar utskottet även 16 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2011. Förslagen i motionerna återges i bilaga 1.

Vid utskottets sammanträde den 19 januari 2012 föreslog V- och MP-ledamöterna ett utskottsinitiativ om borttagande av krav på sterilisering vid fastställelse av könstillhörighet. Utskottet beslutade den 24 januari 2012 att inte ta något initiativ och uttalade följande (prot. 2011/12:18):

Regeringen har på den nyligen avlämnade propositionsförteckningen aviserat en proposition, Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag. Avlämningen till riksdagen är angiven till april. Under allmänna motionstiden i höstas väcktes 7 motioner med sammanlagt 16 yrkanden inom samma sakområde. Utskottet får således anledning att återkomma till olika frågor inom området senare. Utskottet avser att behandla propositionen och motionerna före sommaruppehållet 2012.

S-ledamöterna utvecklade sin mening i en protokollsanteckning, medan V- och MP-ledamöterna anmälde avvikande mening och ansåg att utskottet borde ta initiativ till ändring av vissa bestämmelser i lagen om könstillhörighet i enlighet med sitt tidigare framlagda förslag.

En skrivelse från Patientföreningen Benjamin inkom till utskottet den 22 april och anmäldes vid utskottets sammanträde den 26 april 2012.

Bakgrund

Gällande rätt

Lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen, trädde i kraft den 1 juli 1972. Enligt lagen kan den som sedan ungdomen upplever att han eller hon tillhör ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen och sedan avsevärd tid uppträder i enlighet härmed samt måste antagas även framdeles leva i en sådan könsroll ansöka om att få fastställt att han eller hon tillhör det andra könet. En

sådan fastställelse får meddelas endast om sökanden har fyllt arton år och undergått sterilisering eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga (1 §).

Vidare kan den som har en sådan missbildning av könsorganen att det kan ge anledning till tvekan om hans eller hennes kön ansöka om en sådan fastställelse. Detta kan göras om det är förenligt med utvecklingen av könsrollen och om det går att rätta till missbildningen så att organen bättre överensstämmer med önskad könstillhörighet eller, om en rättelse inte anses nödvändig, en sådan könstillhörighet är mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd. En sådan ansökan görs av sökanden själv om han eller hon har fyllt arton år. Även för en person som är under arton år men likväl inte står under någon annans vårdnad, görs ansökningen av honom eller henne själv. För andra görs ansökningen av vårdnadshavaren. Avser ansökningen ett barn som har fyllt tolv år, får fastställelse meddelas endast om barnet lämnat sitt samtycke (2 §).

För fastställelse ska sökanden vara ogift och svensk medborgare (3 §). Den som avser att söka fastställelse enligt lagen kan även få tillstånd till att ingrepp sker i hans eller hennes könsorgan i syfte att göra dem mer lika det motsatta könets. Om någon har erhållit fastställelse kan tillstånd meddelas för att få könskörtlarna avlägsnade (kastring). Även den som har ansökt om fastställelse enligt 1 § kan få tillstånd till kastrering om det finns förutsättningar för fastställelse utom vad avser kravet på sterilisering. Om sökanden är under tjugotre år får tillstånd till avlägsnande av könskörtlar endast meddelas om det finns synnerliga skäl (4 §). Frågor om fastställelse eller om tillstånd prövas av Socialstyrelsen (5 §).

Steriliseringslagen (1975:580)

Sterilisering är ett kirurgiskt ingrepp som, utan att innebära kastrering, medför ett varaktigt upphävande av fortplantningsförmågan. Hos män skärs sädesledarna av så att spermier från testiklarna inte kan passera. Sterilisering på kvinnor genomförs på så sätt att passagen genom äggledarna blockeras så att spermier inte kan nå äggcellerna. Sterilisering som inte utförs som ett led i behandling av kroppslig sjukdom regleras i steriliseringslagen. Sterilisering får enligt 2 § ske på egen begäran för den som fyllt 25 år. Nekas personen sterilisering ska frågan lämnas över till Socialstyrelsen för prövning. Personer som är mellan 18 och 24 år kan ansöka hos Socialstyrelsen om tillstånd till sterilisering (3 §). Sådant tillstånd lämnas endast i något av följande fall:

1. om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation)
2. när det gäller kvinnor, om ett havandeskap skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet (medicinsk indikation)

3. i samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § könstillhörighetslagen, om det i övrigt finns förutsättningar för en sådan fastställelse.

För sterilisering krävs att personen i fråga är svensk medborgare eller bosatt här i riket.

Lagen (1944:133) om kastrering

Lagen om kastrering, förkortad kastreringslagen, innehåller bestämmelser om kastrering, dvs. avlägsnande av äggstockarna hos kvinnor och testiklarna hos män. Om någon på grund av sin könsdrift med skäl kan antas komma att begå brott som medför allvarlig fara eller skada för någon annan (den s.k. kriminalpolitiska indikationen), får han eller hon enligt 1 § första stycket kastreras, såvida han eller hon samtycker därtill. Detsamma gäller enligt 1 § andra stycket om någon på grund av könsdriftens abnorma riktning eller styrka åsamkas svårt själsligt lidande eller annan allvarlig olägenhet (den s.k. humanitära indikationen). Kastreringslagen är enligt 1 § tredje stycket inte tillämplig i fråga om ingrepp i könsorganen som är påkallade av kroppslig sjukdom eller som görs efter tillstånd enligt könstillhörighetslagen.

Kastrering enligt kastreringslagen får ske endast om personen har samtyckt till åtgärden. Skulle personen lida av rubbad själsversamhet och på grund av detta sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till kastrering, får dock kastrering ske trots att samtycke inte föreligger (2 §).

En förutsättning för kastrering är vidare att den det gäller har fyllt tjugotre år. Om det finns synnerliga skäl kan kastrering ske tidigare (3 §).

Kastrering kräver som huvudregel tillstånd av Socialstyrelsen.

Folkbokföring

Folkbokföring innebär fastställande av en persons bosättning samt registrering av uppgifter om identitet, familj och andra förhållanden som får förekomma i folkbokföringsdatabasen.

Folkbokföringen regleras i bl.a. folkbokföringslagen (1991:481).

Författningarna om folkbokföring innehåller inga uttryckliga bestämmelser om ändring av registrerade uppgifter, utan detta görs i enlighet med praxis som bildats vid tillämpningen av bestämmelserna om folkbokföring. När handlingar inkommer från Socialstyrelsen om att en person har fått ändrad könstillhörighet registreras en personnummerändring för personen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Ändringarna innebär bl.a. att den som ansöker om fastställelse av ändrad könstillhörighet inte längre måste vara svensk medborgare och ogift. I ärenden där ansökan avser ett barn ska hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Det föreslås

även att utländska domar och beslut om att en persons könstillhörighet har ändrats under vissa förutsättningar ska anses som giltiga i Sverige. Vidare justeras lagen språkligt, bl.a. genom att vissa föråldrade uttryck byts ut.

I propositionen görs bedömningen att det nuvarande kravet för fastställelse av ändrad könstillhörighet, dvs. att sökanden har steriliserats eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga, bör avskaffas. De rättsliga konsekvenserna av en sådan ändring bör utredas skyndsamt innan regeringen återkommer med ett förslag till lagstiftning. Dessa ändringar bör enligt regeringen kunna träda i kraft senast den 1 juli 2013.

I steriliseringslagen (1975:580) föreslås bl.a. ändringar med innebörden att samma krav ska ställas för sterilisering oavsett om patienten är svensk eller utländsk medborgare.

Det föreslås vidare att bl.a. lagen (1944:133) om kastrering ska upphävas. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2013.

Utskottets överväganden

Ändrad könstillhörighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av vissa författningar om kastrering samt förslag till lagar om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, steriliseringslagen (1975:580), patientdatalagen (2008:355) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Riksdagen avslår motioner om bl.a. krav på att sterilisering för könsbyte ska tas bort redan den 1 juli 2012, utredning om kravet på åldersgräns för könsbyte samt utredning om transpersoners villkor.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V), 2 (S, MP, V), 3 (MP) och 4 (V).

Propositionen

Fastställelse för personer som upplever sig tillhöra det andra könet

Enligt könstillhörighetslagen krävs för ändrad könstillhörighet att sökanden sedan ungdomen upplever att han eller hon tillhör ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen och sedan en avsevärd tid uppträder i enlighet härmed samt måste antas även framdeles leva i en sådan könsroll.

Mot bakgrund av att kravet på att sökanden ”sedan ungdomen” ska ha upplevt sig tillhöra det andra könet enligt regeringen har luckrats upp bör uttrycket ersättas med ett annat, lämpligare uttryck. Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis är tillräckligt att kravet att sökanden ska uppleva sig tillhöra det andra könet endast uttrycks som ett tidskriterium i lagtexten. Regeringen anser inte att det är lämpligt att i lagtexten närmare ange krav på en gradering av styrkan i personens upplevelse av att tillhöra det andra könet. Mot bl.a. denna bakgrund bedömer regeringen att uttrycket ”sedan en lång tid” i stället bör användas. Förslaget innebär en kodifiering av den rättstillämpning som sker hos Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet) i dag.

Av 1 § könstillhörighetslagen framgår även att sökanden ”sedan avsevärd tid” ska ha uppträtt i enlighet med den upplevda könsidentiteten.

Enligt regeringen finns det ingen fast rekommenderad tidsgräns för hur länge denna period ska pågå, men praxis är minst ett år. Regeringen anser att det inte är ändamålsenligt att ställa som villkor för ändrad könstillhörig-

het att den som upplevt sig tillhöra det andra könet sedan en "lång tid" ska ha uppträtt i enlighet härmed under en "avsevärd tid". Mot bl.a. denna bakgrund bör enligt regeringens mening uttrycket "sedan en tid" användas.

Socialstyrelsen bör, enligt regeringen, ges möjlighet att meddela föreskrifter om vissa av de krav som ställs för att en ansökan om fastställelse av ändrad könstillhörighet ska kunna bifallas, t.ex. hur länge en sökande ska ha uppträtt i enlighet med den önskade könsidentiteten före ett beslut om fastställelse.

Medfödd avvikelse i könsutvecklingen

Regeringen föreslår att en person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen efter ansökan ska få fastställt att han eller hon tillhör ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen, om en ändring av könstillhörigheten är förenlig med utvecklingen av könsidentiteten och mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd.

Civilstånd som villkor för fastställelse

Regeringen föreslår att kravet att sökanden ska vara ogift för att ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet ska kunna meddelas tas bort och ersätts av en bestämmelse om att sökanden inte får vara registrerad partner. Genom den nya könsneutrala lagstiftningen kommer ett gift par att kunna fortsätta att vara gifta med varandra även om den ena parten i äktenskapet ändrar sin könstillhörighet. Mot denna bakgrund anser regeringen att det är otidsenligt och ologiskt att en person ska behöva skilja sig för att han eller hon ska beviljas ändring av könstillhörigheten. Regeringen anser därför att lagstiftningens krav på att sökanden ska vara ogift bör tas bort.

En särskild situation uppstår för de par som lever i ett registrerat partnerskap. Om en av partnerna får sin könstillhörighet ändrad kommer paret inte längre att vara samkönat, vilket är en rättslig förutsättning för denna samlevnadsform. I könstillhörighetslagen bör det därför införas en bestämmelse om att ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet inte får meddelas om sökanden är registrerad partner.

Folkbokföring som villkor för fastställelse

Regeringen föreslår att en ansökan om fastställelse av ändrad könstillhörighet får bifallas för den som är folkbokförd i Sverige och att kravet på svenskt medborgarskap tas bort. Det bör således enligt regeringen även vara möjligt för utländska medborgare att få ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet i Sverige.

Behov av utredning av villkor för sterilisering

Könstillhörighetsutredningen drog i sitt betänkande Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (SOU 2007:16) slutsatsen att det torde vara ovanligt att en transsexuell person vill behålla könskörtlarna från sin gamla könstillhörighet. Den omständigheten att de flesta som ansökt om ändrad könstillhörighet även önskat få sina könskörtlar borttagna är emellertid enligt regeringens mening inte i sig ett argument för att kräva att alla sökande ska avlägsna könskörtlarna för att kunna få bifall till ansökan. Det skulle enligt regeringen innebära en stark inskränkning i den enskildes rätt till självbestämmande och kroppslig integritet. Vidare anför regeringen att det framgår av Socialstyrelsens rapport Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar – rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd (2010-6-31) att det tycks saknas evidens när det gäller de medicinska risker som är förknippade med att en person behåller könskörtlarna och samtidigt får könskonträra hormoner. Därför kan inte heller medicinska skäl läggas till grund för ett krav på att könskörtlarna ska avlägsnas.

När det gäller steriliseringskravet anser regeringen att detta bör avskaffas, men att konsekvenserna för anslutande lagstiftning behöver utredas ytterligare. Ett fortsatt krav på att den som önskar ändra könstillhörighet ska ha undergått sterilisering eller av någon annan orsak saknar fortplantningsförmåga förefaller enligt regeringen med hänsyn till utvecklingen som otidsenligt. Tvärtom bör Sverige, enligt regeringens mening, vara ledande i arbetet med att värna transsexuellas rätt till kroppslig integritet och rättssäkerhet.

Att genom sterilisering beröva en människa möjligheten att få barn är enligt regeringen ett mycket långtgående och allvarligt ingrepp. Vid en sammantagen bedömning finner regeringen att det inte finns tillräckliga skäl för att även fortsättningsvis motivera ett krav på sterilisering. Särskilt inte som barnkonventionens krav om att barn har rätt till vetskap om sitt ursprung och att omvårdas av sina föräldrar synes kunna uppfyllas i de fall personer som ändrat könstillhörighet blir föräldrar. Kravet på sterilisering bör alltså avskaffas. Regeringen anser emellertid att beredningsunderlaget i nuläget är otillräckligt för att man i denna del ska kunna göra en fullständig bedömning av om ändringar i bl.a. föräldrabalken är nödvändiga. Regeringen avser därför att skyndsamt komplettera utredningen genom att belysa ett antal rättsliga konsekvenser av att avskaffa kravet på sterilisering.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag dels till ändringar som innebär att könstillhörighetslagens krav på sterilisering avskaffas, dels till eventuella nödvändiga följdändringar i annan lagstiftning. Ändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 2013.

Åldersgränsen för beslut om fastställelse

Även frågan om huruvida den nuvarande åldersgränsen för ändring av könstillhörigheten bör ändras behöver enligt regeringen utredas ytterligare.

Enligt Könstillhörighetsutredningen är de flesta unga personer med transsexualism som söker sig till vården minst 15 år gamla. Mot denna bakgrund anser regeringen att det endast torde vara ett litet antal som i dagsläget skulle kunna vara färdigutredda och klara för ett rättsligt beslut före 18 års ålder. Det finns dock inget lagligt hinder mot att en ung person med transsexualism inleder behandling och får stöd i mycket unga år. Det som talar för att avskaffa eller sänka åldersgränsen för ändring av könstillhörigheten är enligt regeringen att behandlingen ger bättre resultat om patienten inte hunnit genomgå de fysiska förändringar som följer av puberteten. Vidare innebär transsexualismen i många fall ett psykiskt lidande för personen i fråga, vilket skulle kunna förkortas väsentligt om beslutet om ändrad könstillhörighet kan tas tidigare.

Flera frågor som aktualiseras vid en ändring av åldersgränsen behöver analyseras ytterligare innan det går att ta ställning till om åldersgränsen för ändring av könstillhörigheten kan ändras. Detta avser t.ex. hur stor risken är för feldiagnostisering av unga och i hur många fall det i realiteten skulle vara aktuellt med ett beslut före 18 års ålder, med hänsyn till den långa utredningstiden. Vidare behövs en utförlig diskussion av vad som bör gälla vid motstridiga uppfattningar hos den unge och hans eller hennes vårdnadshavare. En analys av möjligheten att ändra juridisk könstillhörighet före 18 års ålder bör väga föräldrarnas beslutanderätt mot den unges psykiska hälsa samt föräldrarnas stadgande att föräldrar i takt med stigande ålder ska ta större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Förutsättningar för insättandet av s.k. stopphormoner samt könskonträra hormoner från 16 års ålder behöver också analyseras ytterligare.

Bosättningskrav i steriliseringslagen för svensk medborgare

Hälso- och sjukvård är att betrakta som en tjänst i den mening som avses i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och omfattas därmed av reglerna om fri rörlighet för tjänster enligt artiklarna 56 och 57 i fördraget. Nationella bestämmelser som avhåller vårdsökande från att söka hälso- och sjukvård i en annan medlemsstat utgör enligt regeringen ett hinder för den fria rörligheten och är således i strid med fördraget.

Vidare gäller inom EU-rätten en allmän likabehandlingsprincip, dvs. att likartade situationer inte får behandlas olika med mindre än att det finns en objektiv grund för att göra en åtskillnad. I artikel 18 i EUF-fördraget finns ett förbud mot diskriminering på grund av nationalitet.

Enligt 1 § steriliseringslagen gäller lagen inte ingrepp som utförs som ett led i behandlingen av kroppslig sjukdom. De ingrepp som omfattas av lagen får dock anses som hälso- och sjukvårdstjänster i EUF-fördragets mening. Bestämmelserna i 2 och 3 §§ steriliseringslagen innebär att utländska medborgare, till skillnad mot svenska, måste vara bosatta i Sve-

rige för att få steriliseras här. Bestämmelserna måste enligt regeringens bedömning ändras för att inte stå i strid med förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet.

Kravet på bosättning i Sverige är ett hinder för den fria rörligheten för tjänster. Enligt regeringen finns det emellertid tillräckliga tvingande hänsyn som motiverar att detta krav på anknytning till Sverige fortfarande ska gälla för möjligheten att bli steriliserad enligt steriliseringslagen (jfr 3 § hälso- och sjukvårdslagen [1982:763]). Samma villkor ska gälla för både svenska och utländska medborgare. Av 3 § 3 steriliseringslagen och 3 § könstillhörighetslagen följer att om ansökan om sterilisering görs i samband med ansökan om fastställelse enligt könstillhörighetslagen, ska sökanden dessutom vara folkbokförd här.

Stärkta insatser för personer med transsexualism

Regeringen anser att insatser bör göras i syfte att öka jämlikheten och kvaliteten i utredningar, vård och behandling av både unga och vuxna personer med transsexualism. Det nationella kunskapsstödet på området bör stärkas och informationen till patienter och vårdpersonal bör förbättras. Möjligheterna att öka den regionala samordningen, t.ex. genom gemensamma utrednings- och behandlingsteam, bör övervägas. Regeringen bedömer att Socialstyrelsen för detta ändamål bör tillföras 3 miljoner kronor 2012 och ytterligare 10 miljoner kronor årligen för åren 2013 och 2014 under förutsättning att riksdagen anslår medel för ändamålet.

Följdmotion

I motion So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V) begärs ett tillkännagivande om ändringar dels i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, dels i steriliseringslagen (1975:580), att gälla fr.o.m den 1 juli 2012. Motionärerna anför att de är positiva till och ställer sig bakom förslagen i propositionen utom när det gäller förseningen av borttagandet av steriliseringskravet för ny fastställelse av könstillhörighet och anser att kravet på sterilisering ska tas bort redan den 1 juli 2012. Motionärerna hänvisar i denna del till en dom i Förvaltningsrätten i Stockholm, i vilken det slagits fast att kravet på sterilisering strider mot Europakonventionen. De hänvisar vidare till att Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter 2009 uttalade att kravet på sterilisering tydligt bryter mot principer om mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet.

Motioner från den allmänna motionstiden 2011

Kraven på sterilisering och åldersgräns samt möjlighet att spara könsceller (1 § könstillhörighetslagen)

I motionerna So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 1 (delvis), So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) (delvis), So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 (delvis), So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 1, So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 (delvis), So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (M) yrkande 3 (delvis) och C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 (delvis) begärs tillkännagivanden om ändringar i 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Motionärerna anser att kravet på att en sökande att vara steriliserad ska tas bort.

I motion So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att möjligheten att spara könsceller inte ska inskränkas för personer som ska genomgå fastställelse av könstillhörighet. Motionärerna anser att villkoren för att frysa ned könsceller ska vara lika för alla patientgrupper.

Ett liknande yrkande finns i motion So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 2 där det begärs ett tillkännagivande om förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att det uttryckligen blir tillåtet för transsexuella att spara könsceller för eventuell framtida assisterad befruktning.

I motion So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att utreda huruvida personer under 18 år ska kunna få sin juridiska könstillhörighet ändrad från 16 års ålder. Motionärerna anser att frågan om ändrad åldersgräns bör utredas separat och att hänsyn bör tas till ett flertal aspekter, där psykosociala aspekter måste vägas mot andra eventuella risker.

I motion So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om ändring av könstillhörighetslagen som innebär att 18-årsgränsen för fastställande av könstillhörighet tas bort helt. Motionärerna anser att det redan i dag görs en omfattande utredning och bedömning i varje enskilt fall och att åldersgränsen därför inte längre fyller något syfte.

Kraven på civilstånd och medborgarskap (3 § könstillhörighetslagen)

I motionerna So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 1 (delvis), So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) (delvis), So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 (delvis), So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkandena 3 och 5, So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 (delvis), So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (M) yrkande 3 (delvis) och C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 (delvis) begärs tillkännagivanden om ändringar i 3 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Motionärerna anser att kravet att den sökande ska vara ogift ska tas bort. Förutom i motionerna So667 yrkande 3 (delvis) och So251 (delvis) begärs i motionerna att även kravet att den sökande ska vara svensk

medborgare ska tas bort. Motionärerna hänvisar bl.a. till Socialstyrelsens rapport om transsexuella från 2010 och de förslag till ändringar som där framfördes.

Ändring i 3 § steriliseringslagen

I motion So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om ändring i 3 § steriliseringslagen. Motionärerna anser att villkoret ”om förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse” i 3 § 3 steriliseringslagen ska tas bort.

Transpersoners villkor

I motion So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 49 begärs ett tillkännagivande om en utredning om transpersoners villkor. För att få bättre förutsättningar att stärka dessa personers ställning anser motionärerna att en utredning bör få i uppdrag att skapa en samlad verklighetsbild av situationen för transpersoner i Sverige.

I motion So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om unga transpersoners utsatthet. Motionärerna hänvisar till Statens folkhälsoinstituts studie av hbt-personers hälsosituation från 2005, som visar att unga personer har sämst hälsosituation och alarmerande hög risk för suicidtankar och suicidförsök. Personal inom skolan har sällan utbildning, men även ungdomsmottagningar och barn- och ungdomspsykiatri saknar enligt motionärerna kompetens. De menar att det är viktigt att samhället tar till de åtgärder som krävs för att förbättra och stärka målgruppens hälsosituation.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis konstaterar utskottet att det på området mänskliga rättigheter finns ett antal konventioner eller andra överenskommelser som Sverige anslutit sig till.

Förenta Nationernas generalförsamling antog den 10 december 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Den europeiska konventionen av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna ratificerades av Sverige den 4 februari 1952.

Europarådets dåvarande kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg, rekommenderade den 29 juli 2009 i rapporten Human Rights and Gender Identity medlemsstaterna att ta bort eventuella krav på sterilisering och andra medicinska behandlingar för att individer ska ha rätt att juridiskt byta kön.

Ministerkommittén i Europarådet antog den 31 mars 2010 rekommendationer om åtgärder för att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet (CM/Rec(2010)5).

Könstillhörighetsutredningen lämnade i mars 2007 sitt betänkande Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (S 2006:01, dir. 2006:8, SOU 2007:16). Utredningen föreslog bl.a. att kraven att en sökande skulle vara ogift och svensk medborgare för att kunna beviljas ändrad könstillhörighet skulle tas bort. Vidare föreslog utredningen att kravet på att sökanden skulle vara steriliserad eller på annat sätt ha fått sin fortplantningsförmåga upphävd skulle tas bort och ersättas med ett krav på att sökandens könskörtlar hade avlägsnats. En transsexuell person skulle dock, enligt utredningen, ha samma möjligheter som andra personer att spara könsceller i nedfrysad skick och använda dessa för att bli förälder genom assisterad befruktning efter den juridiska ändringen av könstillhörigheten. (bet. s. 15 f.).

Socialstyrelsen gav i juni 2010 ut rapporten Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar – Rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd (2010-6-31). I rapporten redovisas ett utredningsuppdrag som tidigare riksrevisorn Karin Lindell fått av Socialstyrelsens generaldirektör.

I rapporten föreslås – på samma sätt som i Könstillhörighetsutredningens betänkande – att kraven att en sökande ska vara ogift och svensk medborgare för att kunna beviljas ändrad könstillhörighet ska tas bort. Utredaren föreslår vidare bl.a. att kravet på att den som ansöker om ändrad könstillhörighet ska vara steriliserad eller på annat sätt sakna fortplantningsförmåga ska tas bort. Vidare föreslås i rapporten att det ska vara tillåtet att frysa ned könsceller på samma villkor som gäller för andra patientgrupper.

Mot bl.a. denna bakgrund ser utskottet mycket positivt på regeringens förslag om att ta bort vissa av de krav som i dag finns för fastställelse av ändrad könstillhörighet, nämligen kraven på att sökanden ska vara ogift och svensk medborgare.

När det gäller kravet på sterilisering för fastställelse av ändrad könstillhörighet noterar utskottet, så som bl.a. framgår av det föregående, att det under senare år har skett en tydlig utveckling inom såväl FN som Europarådet när det gäller lika möjligheter och rättigheter oavsett könsidentitet. En grundläggande aspekt av dessa rättigheter är uppfattningen att ingen ska tvingas genomgå medicinsk behandling eller medicinska ingrepp för att få sin juridiska könstillhörighet ändrad. Utskottet vill i detta sammanhang betona vikten av att Sverige följer de konventioner och andra överenskommelser som Sverige har anslutit sig till.

Utskottet noterar att frågan om huruvida kravet på sterilisering för fastställelse av ny könsidentitet kommer i konflikt med någon av bestämmelserna om rätten till skydd för privat- och familjeliv för närvarande är föremål för domstolsprövning. Målet har ännu inte avgjorts slutligt (mål nr 1968-12, Kammarrätten i Stockholm).

Med hänsyn till den ovan redovisade utvecklingen på området anser utskottet att ett fortsatt krav på att den som önskar ändra könstillhörighet ska ha undergått sterilisering eller av någon annan orsak sakna fortplant-

ningsförmåga är otidsenligt. Att genom sterilisering beröva en människa möjligheten att få barn är enligt utskottets mening ett mycket långtgående och allvarligt ingrepp. Enligt utskottet bör Sverige vara ledande i arbetet med att värna transsexuellas rätt till kroppslig integritet och rättssäkerhet.

Vid en sammantagen bedömning finner utskottet på samma sätt som regeringen att det inte finns tillräckliga skäl för att även fortsättningsvis motivera ett krav på sterilisering. Detta krav bör därför avskaffas.

Utskottet ser emellertid vissa risker med att människor kan komma i kläm om inte lagstiftningen på det aktuella området är komplett. Personer som juridiskt sett är män, men som har livmodern kvar, har t.ex. inte möjlighet att göra abort enligt nuvarande regler. Det är enligt utskottet också viktigt att vårdpersonal får ett tydligt och heltäckande regelverk att förhålla sig till i sitt arbete med patienter som önskar få ändrad könstillhörighet. Mot denna bakgrund anser utskottet att de rättsliga konsekvenserna för anslutande lagstiftning behöver utredas ytterligare.

Utskottet har fått veta att det inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram en departementspromemoria i den aktuella frågan. Inom ramen för detta arbete kommer bl.a. bestämmelserna i föräldrabalken, abortlagen (1974:595), brottsbalken, socialförsäkringsbalken (2010:110), föräldraledighetslagen (1995:584) och lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap att ses över. Promemorian beräknas vara klar i september 2012. När departementspromemorian är färdigbehandlad avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till de författningsändringar som krävs för att kravet på sterilisering i könstillhörighetslagen ska kunna tas bort. Regeringen gör bedömningen att ändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 2013.

Utskottet är medvetet om att det finns en del personer som väntat länge på att få genomgå ett könsbyte. I väntan på att lagändringarna träder i kraft är det därför viktigt att de patienter som berörs får bästa möjliga vård i enlighet med de bestämmelser som finns i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Mot den bakgrund som ovan beskrivits är det enligt utskottets mening mycket angeläget att kravet på sterilisering i könstillhörighetslagen tas bort så snart som möjligt och att den tidsplan som presenterats av regeringen följs. Utskottet utgår från att regeringens arbete med författningsändringarna sker så skyndsamt som möjligt så att de nya bestämmelserna är på plats senast den 1 juli 2013.

Av nu anförda skäl ställer sig utskottet bakom 1 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Motionerna C391 (FP) yrkande 4 (delvis), So9 (S) (delvis), So251 (S) (delvis), So335 (MP) yrkande 1 (delvis) och 3, So496 (V) yrkandena 1 och 2, So521 (S) yrkande 48 (delvis), So593 (S) yrkande 1 (delvis) och So667 (M) yrkande 3 (delvis) avstyrks.

Utskottet ställer sig också bakom regeringens förslag till lag om upphävande av vissa författningar om kastrering samt förslag till lagar om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (i övriga delar), steriliseringslagen (1975:580), patientdatalagen (2008:355) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vissa av ändringarna innebär att den som ansöker om fastställande av ändrad könstillhörighet inte längre måste vara svensk medborgare och ogift. Motionerna C391 (FP) yrkande 4 (delvis), So9 (delvis), So251 (S) (delvis), So335 (MP) yrkande 1 (delvis) och 2, So496 (V) yrkandena 3 och 5, So521 (S) yrkande 48 (delvis), So593 (S) yrkande 1 (delvis) och So667 (M) yrkande 3 (delvis), som samtliga innehåller krav på ett borttagande av dessa villkor, får därmed anses tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Frågan om huruvida den nuvarande åldersgränsen för ändring av könstillhörigheten bör ändras behöver enligt regeringen utredas ytterligare. Utskottet delar denna bedömning och anser inte att riksdagen bör ta något initiativ. Motionerna So335 (MP) yrkande 4 och So496 (V) yrkande 4 avstyrks.

När det gäller motionsyrkanden om transpersoners villkor konstaterar utskottet att regeringen har för avsikt att vidta åtgärder för att stärka kunskapsstödet till hälso- och sjukvården, förbättra informationen till både patienter och vårdgivare samt åstadkomma en ökad samordning av utredning och behandling. Regeringen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras medel för detta ändamål åren 2012–2014. Utskottet har fått veta att ett regeringsbeslut med uppdrag till Socialstyrelsen för närvarande förbereds inom Regeringskansliet.

Utskottet anser inte att riksdagen ska ta något initiativ. Motionerna So521 (S) yrkande 49 och So593 (S) yrkande 4 får anses åtminstone delvis tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Kravet på sterilisering, punkt 1 (S, MP, V)**

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 1 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 i denna del,

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V) i denna del,

2011/12:So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) i denna del,

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 1 i denna del,

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 1,

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 i denna del,

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 i denna del och

2011/12:So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (båda M) yrkande 3 i denna del och

bifaller delvis proposition 2011/12:142 punkt 2 i denna del och motionerna

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 3 och

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi ställer oss i huvudsak bakom och är positiva till de förslag som finns i regeringens proposition. Vi konstaterar emellertid att det inte finns något förslag om att ta bort kravet på sterilisering för könsbyte. Ett sådant ändringsförslag ska komma först senare.

I början av mars 2012 slog förvaltningsrätten i Stockholm fast att kravet på sterilisering strider mot Europakonventionen. Domen är överklagad till Kammarrätten i Stockholm.

I juli 2009 kritiserade dåvarande Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg, kravet på tvångssterilisering och ansåg att detta ”tydligt bryter mot principer om mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet”.

Eftersom transsexualism är ovanligt är det sannolikt mycket få personer som, efter avskaffande av steriliseringskravet, kommer att bli föräldrar efter att ha ändrat könstillhörighet. Sällsyntheten i sig är dock inte enligt vår mening ett acceptabelt skäl att för denna grupp av föräldrar och barn ställa lägre krav på rättssäkerhet än för andra grupper i samhället.

Vi delar regeringens bedömning att det kan bli aktuellt med följdändringar i annan lagstiftning. Vi anser emellertid att detta behov delvis funnits under en längre tid. I praktiken har man hittat lösningar trots bristerna i den nuvarande lagstiftningen. Att avskaffa kravet på sterilisering anser vi väger tyngre än nödvändigheten av att göra en översyn av närliggande lagstiftning om man ser till demokratiska värden. Den föreliggande problematiken synes också kunna lösas i praktiken.

Att skjuta på frågan ytterligare minst ett år menar vi innebär stora problem inte bara principiellt utan också reellt för ett antal individer. Många har pausat sina utredningar i väntan på en lagändring. Under denna tid kommer transpersoner att ställas inför två val. Det första alternativet är att inte skicka in sin ansökan, och fortsätta leva med id-handlingar som inte överensstämmer med utseende och identitet. Detta innebär enligt vår bedömning ett mycket svårt liv för många personer, varav många är unga. Det andra alternativet för dessa personer är att de låter sig steriliseras i alla fall, trots att de egentligen inte vill.

Vi föreslår mot denna bakgrund att kravet på sterilisering för ny fastställelse av könstillhörighet i 1 § könstillhörighetslagen tas bort redan per den 1 juli 2012, se vårt förslag till lagtext i denna del i bilaga 3.

När det gäller övergångsbestämmelser om ikraftträdande, se vår reservation 2.

2. Lagförslagen i övrigt, punkt 2 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V) och Magnus Ehrencrona (MP).

– *Under förutsättning av bifall till reservation 1* –

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om upphävande av vissa författningar om kastrering,
2. lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,

3. lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580),
4. lag om ändring i patientdatalagen (2008:355), och
5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) med den ändringen att ikraftträdandet av lagarna under punkterna 1–5 bestäms till den 1 juli 2012.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2011/12:142 punkterna 1, 2 i denna del och 3–5 samt motion

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V) i denna del och avslår motionerna

2011/12:C391 av Barbro Westerholm (FP) yrkande 4 i denna del,

2011/12:So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S) i denna del,

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 1 i denna del och 2,

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkandena 3 och 5,

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 48 i denna del,

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 i denna del och

2011/12:So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (båda M) yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Vi hänvisar till vad vi anfört i vår reservation 1 om borttagande av kravet på sterilisering och anser att regeringens förslag till lagändringar i stället ska träda i kraft den 1 juli 2012.

3. Kravet på åldersgräns för könsbyte, punkt 3 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 4 och

avslår motion

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att man bör utreda om personer under 18 år ska kunna få sin juridiska könstillhörighet ändrad från 16 års ålder. Förutsättningar för insättande av s.k. stopphormoner samt könskonträra hormoner bör övervägas skyndsamt för att minska risken för psykisk ohälsa. En ändrad juridisk könstillhörighet skulle kunna innebära en chans för den unge att lättare kunna leva i sin önskade könsidentitet och könstillhörighet.

Enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har vårdnadshavare en rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska därvid allt större hänsyn tas till barnets synpunkter och önskemål. Det synes således handla om en balans mellan ungdomars integritet och självbestämmanderätt gentemot vårdnadshavares rätt till insyn och tillsynsansvar. Att få sin juridiska könstillhörighet ändrad är en åtgärd som är reversibel. En juridisk fastställelse av könstillhörighet som inte har föregåtts av någon könskorrigering operation är en åtgärd som är reversibel och som borde falla inom ramen för den unges beslutskompetens.

Elisabeth Rynning har i en akademisk avhandling beskrivit den unges beslutskompetens i förhållande till hälso- och sjukvårdslagen och föräldrabalken. I förhållande till hälso- och sjukvårdslagstiftningen anses att om patienten (i detta fall en underårig) befins besitta en sådan mognad att han eller hon kan tillgodogöra sig informationen och överblicka konsekvenserna av sitt beslut, tillkommer beslutanderätten den unge ensam. Vissa remissinstanser till Socialstyrelsens utredning Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar – rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd (2010) påpekar dock att individuella mognadsbedömningar i vissa fall inte ger ett tillräckligt skydd för barns och ungdomars intressen, och därmed kan absoluta åldersgränser vara befogade. I de fall mognaden ska prövas individuellt krävs en mycket noggrann bedömning. Frågan om ändrad åldersgräns bör alltså enligt min mening utredas separat, och hänsyn bör tas till ett flertal aspekter, där psykosociala aspekter måste vägas mot andra eventuella ”risker”.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Kravet på åldersgräns för könsbyte, punkt 3 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V) yrkande 4 och avslår motion

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag konstaterar att unga transsexuella i dag tvingas genomgå puberteten i en kropp som känns fel och främmande. Enligt könstillhörighetslagen får fastställelse av könstillhörighet för en person som är transsexuell endast meddelas om sökanden har fyllt 18 år. Detta innebär att någon könskorri-

gerande operation inte kan utföras på en person som är under 18 år. Innan sökanden fyllt 23 år får tillstånd bara lämnas om det finns synnerliga skäl. Enligt uppgift gör dock Rättsliga rådet regelmässigt undantag från 23-årsgränsen (SOU 2007:16 s. 161). Utredning och hormonbehandling enligt hälso- och sjukvårdslagen kan dock påbörjas innan personen fyllt 18 år. Möjligheterna till en lyckad övergång till det önskade könet ökar kraftigt om personen slipper genomgå puberteten i sitt biologiska kön (SOU 2007:16 s. 164).

För en person som är man-till-kvinna-transsexuell (MTF) kan det innebära att hon slipper röstterapi, operationer av struphuvudet och plågsam epilering (hårborttagning). För en kvinna-till-man-transsexuell (FTM) kan det innebära att bröstet inte utvecklas helt och att han därigenom eventuellt slipper genomgå mastektomi (borttagande av bröstet).

Jag anser att åldersgränsen ska tas bort helt eftersom det redan i dag alltid görs en omfattande utredning av varje patient och en bedömning i det enskilda fallet. Åldersgränsen fyller därför inget syfte.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att 18-årsgränsen för fastställande av könstillhörighet tas bort.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2011/12:142 Ändrad könstillhörighet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av vissa författningar om kastrering,
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355).
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionen

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V):

Riksdagen beslutar om ändring i lagen (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall och i steriliseringslagen (1975:580) fr.o.m. den 1 juli 2012 enligt följande:

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:C391 av Barbro Westerholm (FP):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändring i lagstiftningen om könsbyte.

2011/12:So251 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om transpersoner.

2011/12:So335 av Åsa Romson m.fl. (MP):

1. Riksdagen beslutar om ändring av 1 § andra stycket, 3 och 4 §§ i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall i enlighet med nedanstående:

2. Riksdagen beslutar om lag om ändring i 3 § steriliseringslagen (1975:580) i enlighet med nedanstående:
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att möjligheten att spara könsceller inte ska inskränkas för personer som ska genomgå fastställelse av könstillhörighet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda huruvida personer under 18 år ska kunna få sin juridiska könstillhörighet ändrad från 16 års ålder.

2011/12:So496 av Marianne Berg m.fl. (V):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att kravet på att sökanden ska vara steriliserad tas bort.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att det uttryckligen blir tillåtet för transsexuella att spara könsceller för eventuell framtida assisterad befruktning.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att kravet på att sökanden inte får vara gift eller registrerad partner tas bort.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att 18-årsgränsen för fastställande av könstillhörighet tas bort.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av könstillhörighetslagen som innebär att kravet på att sökanden måste vara svensk medborgare tas bort.

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S):

48. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om könstillhörighetslagen.
49. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om transpersoners villkor.

2011/12:So593 av Börje Vestlund m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en moderniserad lagstiftning om ändrad könstillhörighet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om unga transpersoners utsatthet.

2011/12:So667 av Maria Abrahamsson och Olof Lavesson (båda M):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om villkoren för könskorrigering.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om upphävande av vissa författningar om kastrering

Härigenom föreskrivs att följande författningar ska upphöra att gälla vid utgången av 2012:

1. lagen (1944:133) om kastrering, och
2. kungörelsen (1944:285) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 24 mars 1944 (nr 133) om kastrering.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

dels att 1–5 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 3 a, 4 a och 9 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som sedan ungdomen upplever att han tillhör annat kön än det som framgår av folkbokföringen och sedan avsevärd tid uppträder i enlighet härmed samt måste antagas även framdeles leva i sådan könsroll kan efter egen ansökan få fastställt att han tillhör det andra könet. Fastställelse får ske utan hinder av att sökanden tidigare erhållit fastställelse enligt 2 §.

Fastställelse enligt första stycket meddelas endast om sökanden fyllt arton år och undergått sterilisering eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga.

Föreligger hos någon sådan missbildning av könsorganen som kan ge anledning till tvekan om hans kön, kan han efter ansökan erhålla fastställelse som avses i 1 §, om det är förenligt med utvecklingen av könsrollen samt rättelse av missbildningen kan ske så att organen bättre överens-

1 §¹

En person ska efter egen ansökan få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen, om han eller hon

1. sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet,

2. sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet,

3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden,

4. har fyllt arton år, och

5. har steriliserats eller av någon annan orsak saknar fortplantningsförmåga.

En ansökan enligt första stycket får bifallas även om sökanden har beviljats ändrad könstillhörighet med stöd av 2 §.

Särskilda bestämmelser om sterilisering finns i steriliseringslagen (1975:580).

2 §

En person ska efter ansökan få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen, om

1. han eller hon har en medfödd avvikelse i könsutvecklingen, och

2. en ändring av könstillhörigheten är

a) förenlig med utvecklingen av

¹ Senaste lydelse 1991:514.

stämmer med önskad könstillhörighet eller, där rättelse ej anses påkallad, sådan könstillhörighet är mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd.

Gäller ansökan som avses i första stycket den som fyllt arton år eller som är yngre men likväl ej står under annans vårdnad, göres ansökningen av honom själv. För annan göres ansökningen av vårdnadshavaren. Avser ansökningen barn som fyllt tolv år, får fastställelse meddelas endast om barnet lämnat sitt samtycke.

Fastställelse enligt 1 eller 2 § får meddelas endast för ogift svensk medborgare.

Avser någon att söka fastställelse enligt 1 eller 2 § får efter särskilt tillstånd ingrepp ske i hans könsorgan i syfte att göra dem mer lika det motsatta könets. Tillstånd får meddelas endast om förutsätt-

könsidentiteten, och

b) mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd.

Avser en ansökan enligt första stycket någon som har fyllt arton år, görs ansökan av honom eller henne själv. Detsamma gäller för den som är yngre än arton år men som inte står under någon annans vårdnad. I övriga fall görs ansökan av vårdnadshavaren.

Avser ansökan ett barn som har fyllt tolv år, ska barnet lämna sitt samtycke. Även om samtycke inte behövs, ska hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

3 §

En ansökan om fastställelse enligt 1 eller 2 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige.

Ansökan får inte bifallas om sökanden är registrerad partner.

3 a §

En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har vunnit laga kraft, gäller i Sverige, om personen när domen eller beslutet meddelades var medborgare i det andra landet eller bosatt där.

4 §²

I samband med ansökan om fastställelse enligt 1 eller 2 § får tillstånd ges till att ingrepp görs i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets. Tillstånd får ges endast om

² Senaste lydelse 1993:1285. Ändringen innebär bl.a. att tredje–sjätte styckena upphävs.

ningar för fastställelse föreligger.

Har någon erhållit fastställelse enligt 1 eller 2 § får, efter särskilt tillstånd, könskörtlarna avlägsnas. Detsamma gäller om någon ansökt om fastställelse enligt 1 § och förutsättningar för fastställelse föreligger utom i vad avser krav på sterilisering. Tillstånd får endast om det finns synnerliga skäl meddelas innan sökanden fyllt tjugotre år.

Ansökan om tillstånd enligt första stycket görs av den som får söka fastställelse. Bestämmelsen i 2 § andra stycket tredje punkten äger motsvarande tillämpning.

Ansökan om tillstånd enligt andra stycket görs av den som vill genomgå ingreppet.

Anvisas inte en viss läkare, när tillståndet meddelas, utförs ingreppet på sjukhus av en där anställd läkare.

Om sterilisering och kastrering finns särskilda bestämmelser.

förutsättningarna för fastställelse är uppfyllda.

Bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena gäller i tillämpliga delar.

4 a §

I samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § får tillstånd ges till att könskörtlarna avlägsnas, om förutsättningarna för fastställelse i 1 § första stycket 1–4 är uppfyllda.

När en ansökan om fastställelse enligt 1 eller 2 § har bifallits får den som beslutet avser efter egen ansökan ges tillstånd till att könskörtlarna avlägsnas.

Om sökanden inte har fyllt tjugotre år får tillstånd ges endast om det finns synnerliga skäl.

5 §

Fråga om fastställelse enligt 1 eller 2 § eller om tillstånd enligt 4 § prövas av socialstyrelsen.

Ansökningar enligt 1, 2, 4 och 4 a §§ prövas av Socialstyrelsen.

8 §

Den som uppsåtligen eller av

Den som uppsåtligen eller av

oaktsamhet *verkställer* ingrepp som avses i 4 § i strid med denna lag dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om *ej* gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

oaktsamhet *utför* ingrepp enligt 4 eller 4 a § på en person som *inte* har fått tillstånd till ett sådant ingrepp, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till ansvar enligt denna bestämmelse ska *inte* dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

9 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de krav för fastställelse som avses i 1 § första stycket 1–3 och 2 § första stycket 1.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

3 Förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Härigenom föreskrivs att 1–6 och 8 §§ steriliseringslagen (1975:580) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag *äger tillämpning på* sådant ingrepp i könsorganen som utan att innebära kastrering medför varaktigt upphävande av fortplantningsförmågan (sterilisering). Lagen gäller dock *icke* ingrepp som utförs som ett led i behandlingen av kroppslig sjukdom.

På egen begäran får den steriliseras som har fyllt tjugofem år och som är svensk medborgare eller bosatt här i riket. Vägras sterilisering, skall frågan omedelbart underställas socialstyrelsens prövning.

Ansöker den som fyllt aderton men icke tjugofem år och som är svensk medborgare eller bosatt här i riket om sterilisering, får socialstyrelsen lämna tillstånd därtill

1. om det *föreligger* beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

2. i fråga om kvinna, om *havandeskap* till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag *gäller* sådant ingrepp i könsorganen som utan att innebära kastrering medför varaktigt upphävande av fortplantningsförmågan (sterilisering). Lagen gäller dock *inte* ingrepp som utförs som ett led i behandlingen av kroppslig sjukdom.

2 §

En person som har fyllt tjugofem år får på egen begäran steriliseras, om han eller hon är bosatt i Sverige. Om sterilisering vägras, ska frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.

3 §¹

En person, som har fyllt arton men inte tjugofem år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering

1. om det *finns* beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

2. i fråga om kvinna, om *graviditet* till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller

¹ Senaste lydelse 1991:1960.

3. i samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, om förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse.

4 §

Mot socialstyrelsens beslut i ärende om tillstånd till sterilisering får talan ej föras.

Socialstyrelsens beslut i ärende om tillstånd till sterilisering får inte överklagas.

5 §

Sterilisering får *ej* ske utan att den som begär åtgärden noggrant har informerats om ingreppets innebörd och följder samt, i förekommande fall, om andra möjligheter att förebygga *havandeskap*.

Sterilisering får *inte* ske utan att den som begär åtgärden noggrant har informerats om ingreppets innebörd och följder samt, i förekommande fall, om andra möjligheter att förebygga *graviditet*.

6 §

Endast den som är behörig att utöva läkaryrket får utföra sterilisering. Sterilisering av kvinna *skall* ske på allmänt sjukhus eller på annan sjukvårdsinrättning som *socialstyrelsen* godkänner.

Sterilisering av kvinna *ska* ske på allmänt sjukhus eller på annan sjukvårdsinrättning som *Socialstyrelsen* godkänner.

8 §

Utför någon uppsåtligen sterilisering i strid med denna lag, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med denna lag döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till ansvar enligt denna bestämmelse ska inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

4 Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § patientdatalagen (2008:355) ska ha följande lydelse.

1 kap. 3 §

Nuvarande lydelse

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), <i>lagen (1944:133) om kastrering</i> , lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall <i>samt</i> lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Föreslagen lydelse

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. <i>samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.</i>

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

1 §

Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, *kastrering*, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Första stycket gäller inte om annat följer av 7, 8 eller 10 § eller 26 kap. 6 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Reservation 1 (punkt 1)

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag*

1 §

En person ska efter egen ansökan få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen, om han eller hon

1. sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet,	
2. sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet,	
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden,	3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden,
4. har fyllt arton år, <i>och</i>	den, <i>och</i>
5. <i>har steriliserats eller av någon annan orsak saknar fortplantningsförmåga.</i>	4. har fyllt arton år.

En ansökan enligt första stycket får bifallas även om sökanden har beviljats ändrad könstillhörighet med stöd av 2 §.

Särskilda bestämmelser om sterilisering finns i steriliseringslagen (1975:580).